

You have downloaded a document from

The Central and Eastern European Online Library

The joined archive of hundreds of Central-, East- and South-East-European publishers,
research institutes, and various content providers

Source: Prilozi za orijentalnu filologiju

Contributions to Oriental Philology / Revue de Philologie Orientale

Location: Bosnia and Herzegovina

Author(s): Salih Trako, Lejla Gazić

Title: Dvije mostarske medžmue

Two Magmuas from Mostar

Issue: 38/1988

Citation style: Salih Trako, Lejla Gazić. "Dvije mostarske medžmue". Prilozi za orijentalnu filologiju 38:97-124.

<https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=123566>

SALIH TRAKO i LEJLA GAZIĆ
(Sarajevo)

DVIJE MOSTARSKE MEDŽMUE

O rukopisnim zbornicima — medžmuama (*mağmū'a*), kao vrsti rukopisa, do sada se pisalo u više navrata, ali njihovo bogatstvo i raznovrsnost sa držaja uvijek ponovo potiču na nova istraživanja.

U rukopisnoj zbirci Orijentalnog instituta u Sarajevu, između ostalih medžmua čuvaju se i dvije izuzetno bogate književnim, kulturološkim i istorijskim sadržajem. Obrađujući ove medžmue u okviru svog redovnog rada u Institutu, došli smo do zaključka da bi bilo i interesantno i korisno da u jednom radu predstavimo njihov detaljan sadržaj. Kako se iz samog sadržaja medžmua može vidjeti, obje su nastale u Mostaru, a ispisivane su u XVIII vijeku. Obje medžmue su i u rukopisnu zbirku Orijentalnog instituta dospjele zajedno,¹⁾ pa ćemo ih zajedno i obraditi, jednu za drugom,¹⁾ s tim što će njihov sadržaj biti predstavljen onim redoslijedom kako je raspoređen u samim medžmuama.

R. 4287

Medžmua ima 91 list, formata 20,5 x 14 cm, bez originalne folijacije. Uvezana je u kožni, meki povez, ali je u poluprošutom stanju. Papir je bijel, kvalitetan, srednje debljine. Medžmua je pisana uglavnom nestalik-pismom (*nash-ta'tiq*), sa različitim brojem redova na stranici, kao i dimenzijama teksta, ali većinom 18 x 11 cm. Tekst je pisan crnim mastilom, a naslovi i podnaslovi crvenim, kao i linije koje uokviruju tekst i dijele polustihove.

1. Ova dva rukopisa su za Orijentalni institut otkupljena od Hasana Arpadžića iz Mostara, 1955. godine, sa još petnaest drugih rukopisa, jednim defterom i jednom štampanom knjigom. U inventaru nabavki nosili su brojeve 82/55 i 83/55 da bi, objedinjavanjem svih rukopisa u jednu zbirku, ovi rukopisi dobili novu signaturu, br. 4287 i br. 4288 i pod tim brojevima se vode u rukopisnoj zbirci Orijentalnog instituta.

Na unutarnjoj strani prve korice uveza nalijepljen je list sa ispisanim poslovicama na arapskom jeziku i kratkim izvodima iz nekih pravnih djela, sve dosta nečitko. Na unutarnjoj strani posljednje korice također je nali jepljen list sa nekoliko ispisanih hadisa.

Na prvom zaštitnom listu ispisane su fetve (decizije, pravna rješenja), koje se odnose na kugu. Jedna je od poznatog pravnika Abus-Su'uda, a preuzeta je od Šejh Juje². Dvije fetve su od sarajevskog muftije Muhameda, a ostale su iz drugih izvora.

Cjelokupan sadržaj medžmue predstavićemo redom kako je u samom rukopisu:

- L. 1a
  - Kronogrami o osvojenju Istanbula i Egipta;
  - Nekoliko poslovica i hadisa;
  - Ispisi iz nekih pravnih djela;
  - Recept za »pravljenje bisera od mravljih jaja«.
- L. 1b
  - Nekoliko stihova turskog pjesnika Kemal-paše.
- L. 2a
  - Prazan.
- L. 2b
  - Pjesma velikog osmanskog pjesnika Bakija (933/1526 do 1008/1600) pod naslovom: *Gufte-i Bāqī efendi* (5 bejtova);
  - *Gufte-i Nihādī*³ (5 bejtova);
  - Druga pjesma pod naslovom *Gufte-i Bāqī* (također 5 bejtova);
  - Pjesma pjesnika Anija (*Anī*) (5 bejtova).
- L. 3a
  - *Gufte-i Tab'i der ḥaqqi Mostar*⁴ (13 bejtova).
- L. 3b
  - Pjesma nepoznatog pjesnika (8 bejtova);
  - Pjesma pjesnika Usulija (*Uṣūlī*)⁵ (5 bejtova).
- L. 4a—b
  - Peterci (*muḥammas*) pjesnika Rahmija (*Rahmi*)⁶ na stihove Nedžatija (*Naġātī*)⁷.
- L. 5a
  - *Gufte-i Faḍli al-Mostāri*⁸ (8 bejtova);
  - Pjesma nepoznatog pjesnika (8 bejtova).

2. U rukopisu navedeno: *Yūyī Muṣṭafā efendinin ḥaṭṭiṇdan naql dir.*

3. Pjesnik Nihadzi iz Sarajeva, umro 996/1587. Vidjeti više u: Hazim Šabanović, *Književnost Muslimana BiH na orientalnim jezicima* (Biobibliografija), »Svetlost«, Sarajevo 1973, str. 77—81.

4. Šabanović, *Književnost . . .*, str. 710.

5. *Uṣūlī*, umro 945/1538. Brusali Mehmed Tahir, *Osmanlı müellifleri*, cild II, s. 76.

6. *Raṣmī*, umro 974/1566—67. *Šāmsuddīn Sāmī*, *Qāmūs al-aṣlām*, III, s. 2270.

7. *Naġātī*, umro 914/1509. Brusali Mehmed Tahir, *Osmanlı müellifleri*, II, s. 435.

8. Šabanović, *Književnost . . .*, str. 645.

- L. 5a—b — Pjesma Husamije (*Husāmī*) iz Mostara⁹ (8 bejtova).
- L. 5b — *Gazel-i Mā'ilī al-Mostārī*¹⁰ (10 bejtova);
— *Gazel-i Derviṣ paşa al-Mostārī ol gece söylediği gazel-dir ki yarındası şehid olmuştur*¹¹ (9 bejtova).
- L. 6a—7b — Kronogrami, uputstva za određivanje prvog dana u godini, zagonetke, šale i dosjetke u stihovima i u prozi, na arapskom i turskom jeziku, kratki izvodi iz nekih poznatih djela na arapskom jeziku.
- L. 8a—b — Nekoliko izvoda iz djela *Şarḥ Şircat al-islām*¹² u kojima se govori o liječenju pomoću »dova«.
- L. 9a—10a — Izvodi iz raznih djela iz oblasti prava, između ostalog i klasifikacija pravnih učenjaka na sedam grupa.
- L. 10b—18a — Uzorci za sastavljanje raznih akata i podnesaka (arzovi, teskere, fermani, bujuruldiye) i prepisi raznih dokumenta. Neki od njih su datirani, a u mnogima se spominje Mostar, ali i druga mjesta iz naših krajeva.
- L. 18b — Prepis fermana upućenog bosanskom valiji Muhsin zade Mehmed-paši, a odnosi se na rođenje carevića Selima 1175/1761.
- L. 19a — Prepis fermana o rođenju princeze Hibetullah 1172/1759. i preporuke o proslavi njenog rođenja u narodu.
- L. 19b — Prepis vakufname Ibrahima, sina hadži Saliha, imama iz Neziragine mahale u Mostaru iz 1165/1752. godine.
- L. 20a—22a — Uzorci za sastavljanje različitih akata i izvodi iz pojedinih djela iz oblasti epistolografije.
- L. 22b — Prepis pisma na perzijskom jeziku koje je Munla Džami uputio sultani Baježidu¹³;
— Uzorak molbe za pomilovanje (*šafa'at nama*).
- L. 23a—25a — Uzorci za sastavljanje raznih dopisa i pisama (teskere, arzuhal, temessuk). U nekima se spominju Mostar i Počitelj, a u nekima je navedena i godina: 1174/1760-61. u dva uzorka, a u jednom 1098/1687.
- L. 25b—27b — Kratki izvodi iz nekih pravnih djela;
— Kratki dogmatički spis *Hudā rabbūm*;
— Izvodi iz Zamahšarijevog djela *Rabi' al-abrār*.¹⁴

9. Isto, str. 334.

10. Isto, str. 415—416.

11. Isto, str. 116—129.

12. Vidi: Ḥaḡī Ḥalīfa, *Kaṣf al-zunūn*, II, 1044.13. Najvjerovatnije je ovdje riječ o *Muhammad hāgḡ Ḥasan—zāde*, osmanskom učenjaku i pjesniku iz vremena sultana Baježida, sa pseudonimom Džami, umro 911/1505—6, koji je bio i kaziasker Anadolije. Vidi: Š. Sāmī, *Qāmūs al-acl ām*, III, s. 1760.14. Vid.: W. Ahlwardt, *Verzeichniss der Arabischen Handchriften*, VII, S. 333.

- L. 28a — Tri uzorka prigodnih propovijedi (hutba).
- L. 28b—29b — Kasida na arapskom jeziku (43 bejta) pod naslovom: *Qaṣida li al-mawla Ishaq al- Uskūbi*.¹⁵
- L. 29b—30b — *al-Qaṣida at-tanṭarāniyya* — Hvalospjev na arapskom jeziku (35 bejtova) koji je ispjevan velikom veziru Nizam al-Mulku.¹⁶
- L. 30b — Lični opis vjerovjesnika Muhameda na arapskom jeziku sa prevodom na turski.
- L. 31a — Izvod iz djela *Muharrrik al-qulūb*.¹⁷
- L. 31b—33a — Uzorci za sastavljanje dopisa (tapija berat, mārifetnama, arz) i pisama. U nekima se spominje Mostar, u nekima Sarajevo, a jedan uzorak je datiran 1176/1762-3.
- L. 33b — Prepis pisma koje je šejh Ga'ibija¹⁸ uputio velikom veziru Sulejman paši;
- Uzorak poziva na svadbeno veselje.
- L. 34a — Prazan.
- L. 34b — Izvodi iz djela *Maṣābiḥ*.¹⁹
- L.. 35a — Fetve sarajevskog muftije Muhameda.
- L. 35b—36a — Prazni.
- L. 36b — Jedan zapis koji se »nosi radi zaštite od nevolja«, a pripisuje se Muhyiddin 'Arabiju.
- L. 37a — Jedna pjesma (10 bejtova) od Ašik Omera²⁰ pterci istog pjesnika.
- L. 37b—38a — Prazni.
- L. 38b — Jedna molitva (dova) na turskom jeziku koja se »uči« prije propovijedi (vacz).
- L. 39a — Prazan.
- L. 39b — Gazel pjesnika Nijazija (*Niyāzi*)²¹ — 8 bejtova;
— *Gufte-i Dāniši*²² (5 bejtova);
— *Gufte-i Ḥilmī*²³ (5 bejtova).
- L. 40a — Gazel Adli čebelije Mostarca (cAdli čelebi al-Mostārī)²⁴
— 5 bejtova;

15. Ishak Čelebi iz Skopja, umro 943/1536. Brusalī Mehmed Tahir, Osmani köllenflieri, II, s. 76.

16. Vid.: Ahlwardt, VI, S. 593; Ḥaġi Ḥalīfa, *Kaṣf al-zunūn*, II, s.1340.

17. Vid.: Kasim Dobrača, *Katalog arapskih, turskih i perzijskih rukopisa*, sv. I, str. 479—480.

18. Šabanović, *Književnost . . .*, str. 647.

19. Zbirka hadisa *Maṣābiḥ as-sunna* čiji je autor Husayn b. Māsūd al-Farrā, *al-Bagawī as-Šāfi'i*. Vid.: Dobrača, *Katalog . . .*, I, str. 281.

20. Brusalī Mehmed Tahir, *Osmānli müllenflieri*, II, s. 312—313.

21. Isto, I, 172—174.

22. Šabanović, *Književnost . . .*, str. 637.

23. Isto, str. 657.

24. Isto, str. 114—115.

- *Nazīra* — paralela Hadži Derviša Mostarca (*Haġi Darwiš al-Mostāri*)²⁵ na prethodni gazel;
  - *Nazīra Muji* Mostarca (*Müyi al-Mostāri*)²⁶ na isti gazel;
  - *Nazīra Jetīmija* Mostarca (*Yatīmī al-Mostāri*)²⁷ na isti gazel.
- L. 40b
- *Nazīra Senaija* Mostarca (*Tāna'i al-Mostāri*)²⁸ na navedeni gazel;
  - *Tārih-i binā'i qal'a-i Mostār* — kronogram o gradnji tvrđave u Mostaru²⁹ (5 bejtova);
  - *Mostar köprüsünün tārihidir* — kronogram gradnje mosta u Mostaru³⁰ (3 bejta) sa naznakom godine 974/1566.
- L. 41a
- *Gazel-i Nevruz-i Tana'i* (7 bejtova);
  - *Nazīre-i 'Ubaydī*³¹ (5 bejtova).
  - *Nazīre-i Darwiš* (5 bejtova);
- L. 41a—b
- *Nazīre-i Tana'i* (7 bejtova).
- L. 41b
- Nazīre-i Darwiš* — druga *nazīrā* pjesnika Derviša iz Mostara na prethodni Senajev gazel (5 bejtova);
  - *Gufte-i Bāqī* (5 bejtova);
  - Pjesma o Nevruzu (nastupanju proljeća i perzijske Nove godine (4 bejta) od nepoznatog autora.
- L. 42a
- Kasida (26 bejtova) nepoznatog autora u kojoj se moli za pobjedu islamske vojske.
- L. 42b
- *Gufte-i Giyātī*³² — ljubavna pjesma pjesnika Gijasija (pet puta po šest polustihova, pri čemu su peti i šesti polustih refren).
- L. 42b—43a
- Ljubavna pjesma pjesnika Muidija (*Mucīdī*)³³ 15 bejtova.
- L. 43a
- Ljubavna pjesma pjesnika Sualija (*Su'ālī*)³⁴ — također 15 bejtova.

25. Isto, str. 260—262.

26. Isto, str. 683.

27. Isto, str. 668.

28. Fehim Nametak, »Nekoliko novih podataka o književnosti Muslimana na orijentalnim jezicima«, *Prilozi za orijentalnu filologiju* (dalje POF) 34/1984, Sarajevo 1985, str. 79—84.

29. Kronogram je objavljen i preveden u radu: Omer Mušić, »Mostar u turskoj pjesmi iz XVII vijeka« POF XIV—XV, str. 73—100.

30. Isto.

31. Šabanović, *Književnost . . .*, str. 208.

32. Š. *Sāmī, Qāmūs al-aclām*, V, s. 3318.

33. Dva pjesnika iz X/XVI stoljeća imala su pseudonim Mucidi. Pretpostavljamo da je ovdje riječ o Mucidiju iz Kalkandelena (Tetovo). Vid.: Š. *Sāmī, Qāmūs al-aclām*, VI, s. 4335.

34. Ovog pjesnika nismo mogli identifikovati.

- L. 43a—b — *Muhammas-i Ḥayālī*³⁵ — peterci pjesnika Hajalija od pet strofa po pet polustihova.
- L. 43b — Ljubavna pjesma pjesnika Aškija (*'Ašqī*)³⁶ — pet strofa po šest polustihova, pri čemu su peti i šesti polustih svake strofe refren. Ovaj refren je isti kao u pjesmi pjesnika Gijasija (l. 42b).
- L. 43b—44a — Ljubavna pjesma pjesnika Selikija (*Salīqī*)³⁷ — također pet strofa po šest polustihova. I u ovoj pjesmi se ponavlja isti refren kao u prethodnim pjesmama.
- L. 44a — Ljubavna pjesma pjesnika Muidija — također pet strofa po šest polustihova, sa istim refrenom kao i u prethodnim pjesmama;
- *Muhammas-i Ra'yī*³⁸ — peterci pjesnika Re'jija (četiri strofe po pet polustihova).
- L. 44b — *Tahmīs-i Umidī*³⁹ — peterci pjesnika Umidija (pet strofa po pet polustihova);
- *Muhammas-i Muslimī*⁴⁰ — peterci pjesnika Muslimija (pet strofa po pet polustihova).
- L. 45a — *Tahmīs-i Kātibī*⁴¹ — peterci pjesnika Katibija (pet strofa po pet polustihova);
- Peterci pjesnika Alija (*'Alī*)⁴² — pet strofa po pet polustihova.

35. Alessio Bombaci, *Histoire de la littérature turque*, p. 284.

36. Š. Sāmī, *Qāmūs al- āclām*, IV, s. 3156.

37. Isto, IV, s. 2611.

38. Tri pjesnika iz X/XVI stoljeća pisala su pod ovim pseudonimom. Prvi je bio nepismeni pjesnik, drugi je *Derzi zāde Muṣṭafā Re'yī*, umro 981/1573, a treći je *Abdullatīf Re'yī* iz Karahisara, koji je bio muderris u Brusi. Vid.: Š. Sāmī, *Qāmūs al-acām*, III, s. 2264.

39. Pjesnik *Umidī* živio je u Istanbulu u prvoj polovini XVI stoljeća, umro 946/1539. Š. Sāmī, *Qāmūs al-āclām*, II, s. 1040.

40. Pjesnik iz doba sultana Sulejmana Zakonodavca. Rodom iz Isparte (Šparta), gdje je služio kao kadija i umro 994/1586. Vid.: Š. Sāmī, *Qāmūs al-āclām*, VI, s. 4282.

41. Pod ovim pseudonimom su u X/XVI stoljeću pisala četiri pjesnika. Ovdje je vjerovatno riječ o pjesniku Hasanu Katibi koji je odrastao na carskom dvoru i tamо obavljao dužnost zamjenika šefa dvorske kancelarije. Vid.: Š. Sāmī, *Qāmūs al-āclām*, V, s. 3807.

42. Više osoba iz osmanske kulturne istorije nosilo je pjesničko ime (*maqlas*) *'Alī*. Ovaj je svakako iz vremena sultana Sulejmana Zakonodavca, kao i prethodna četiri pjesnika koji su svi ispjevali po jedan *muhammas* na poznati stih sultana Sulejmana koji je i sam bio pjesnik. Taj stih glasi: *Halq içinde mucteber bir nesne yok devlet gibi*

Olmaya devlet cihanda bir nefes sīḥhat gibi.

(Kod svijeta nema ništa cijenjeno kao sreća,

A nema sreće na svijetu kao što je tren zdravlja.)

- L. 45b—46a — Tri pjesme pjesnika Fuzulija (*Fuđūli*).⁴³ Sve tri pjesme su peterci od pet strofa po pet polustihova, bez naslova.
- L. 46a — Peterci pjesnika Zejnija (*Zayni*)⁴⁴ — pet strofa po pet polustihova.
- L. 46b — Šesterici (musaddas) pjesnika Azerija (*Ādarī*)⁴⁵ — pet strofa po šest polustihova.
- L. 47a — Peterci pjesnika Šemsija (*Šamsī*)⁴⁶ — pet strofa po pet polustihova.
- L. 47a—b — Šesterici pjesnika Hajdara (*Haydar*)⁴⁷ — tri strofe po šest polustihova.
- L. 47b — Peterci pjesnika Halilija (*Halīlī*)⁴⁸ — četiri strofe po pet polustihova.
- L. 48a — Gazel pjesnika Fevrija (*Fawrī*)⁴⁹ — pet bejtova;
— Tri stiha nepoznatog autora.
- L. 48b — *Gufte-i 'Ulvi*⁵⁰ — šesterici pjesnika Ulvija, četiri strofe po šest polustihova.
- L. 48b—49a — *Muhammas-i Lawhi*⁵¹ — pet strofa po pet polustihova.
- L. 49a — *Muhammas-i Hilālī*⁵² — pet strofa.
- L. 49b — Peterci pjesnika Revanija (*Rawānī*)⁵³ — pet strofa;
— *Min kalām-i Gedāyī* — šesterici pjesnika Gedajija⁵⁴ — tri strofe.
- L. 50a — Prazan.

43. Poznati turski pjesnik Fuzuli, rođen u kasabi Hille, 100 km južno od Bagdada. Uživao je veliki ugled kod sultana Sulejmana. Umro je 970/1562—63, a u rodnom mjestu mu je podignuto turbe. Vid.: Š. *Sāmī Qāmūs al-aclām*, V, s. 3416.

44. Turski pjesnik *Kātib—zāde Zaynul-cābidīn*, poznat kao Zeyni Čelebi. Š. *Sāmī Qāmūs al-aclām*, IV, s. 2449.

45. *Ādarī Ibrāhīm Čelebi*, umro 993/1585. *Brusalī* Mehmed Tahir, *Osmalı müellifleri*, II, 68—69.

46. Bilo je pet turskih pjesnika sa ovim pseudonimom. Ne možemo reći koji od njih je autor ove pjesme. Vid.: Š. *Sāmī Qāmūs al-aclām*, IV, s. 2872—2873.

47. Vjerovatno je ovo osmanski pjesnik Haydar iz Sivri Hisara, koji je živio u doba sultana Bajezida II (vl. 1451—1481). Š. *Sāmī Qāmūs al-aclām*, III, 2001.

48. Dva su turska pjesnika imala *mahlās Halīlī*; jedan iz vremena sultana Mehmeda Osvajača, a drugi je sin poznatog pjesnika Lamicija iz Bruse (umro 938/1531—32).

49. Š. Sami, *Qāmūs al-aclām*, V, s. 3448.

50. Četiri osmanska pjesnika iz X/XVI stoljeća nosili su ime *'Ulvi*. Vid.: Š. Sami, *Qāmūs al-aclām*, IV, s. 3174—3175.

51. Isto, VI, s. 4010.

52. Isto, VI, s. 4743—4744.

53. Isto, III, s. 2306.

54. Šabanović, *Književnost...*, str. 364—365.

- L. 50b — *Gufte-i 'Awnī*⁵⁵ (5 bejtova);
 — *Gufte-i Remzī*⁵⁶ (5 bejtova);
 — Gazel nepoznatog autora (5 bejtova);
 — Drugi gazel nepoznatog autora (5 bejtova).
- L. 51a — *Čūrānī efendi Saraylı Qara dāğā ettigi tārih dir* — Kronogram o osvojenju klanca Ostrog u Crnoj Gori (5 bejtova) od sarajevskog pjesnika Mehmeda Mejlije Guraniye⁵⁷;
 — *Qit'a* — dva bejta koja je ispjevalo sultana Selim III, sin sultana Mustafe III, kada je došao na carski prijesto 1203/1789. godine;
 — Pjesma (četiri bejta) nepoznatog autora.
- L. 51b — *Sultān Muṣṭafā dāme salṭanatuhu Rāgiba gönderdiği ebyāt dir* — dva stiha koje je sultan Mustafa III (vl. 1757—1773) uputio poznatom državniku i pjesniku Kodža Ragib-paši⁵⁸;
 — *Rāgib padışaha gönderdiği bu dur* — odgovor Ragib-paše (također dva stiha);
 — *Sultān Muṣṭafā zāde sulṭān Selīmin vilādetine tārihleridir* — četiri kronograma o rođenju carevića Selima, sina Mustafe III, čiji su autori *Muhibbī*, *Nāfir*, ⁵⁹ *Rāgib i Ḥanīf*⁶⁰;
 — Gazel pjesnika Aškija (5 bejtova);
 — Gazel pjesnika Revanija (5 bejtova).
- L. 52a — Gazel pjesnika Hašimija (*Hāšimi*)⁶¹ — (5 bejtova);
 — Gazel pjesnika Danišija (5 bejtova);
 — Gazel nepoznatog autora (5 bejtova).
- L. 52a—b — Pjesma nepoznatog autora (20 bejtova) u kojoj je svaki četvrti bejt isti.
- L. 52b—53a — Pjesma nepoznatog autora (25 bejtova) u kojoj je svaki peti bejt isti.
- L. 53a—b — Pjesma nepoznatog autora (30 bejtova) u kojoj je svaki šesti bejt isti.
- L. 53b—54a — Pjesma nepoznatog autora (15 bejtova) u kojoj je svaki treći bejt isti.

55. Dva osmanska pjesnika su nosila pseudonim *'Awnī*. Jedan je bio šejh Ejub efendijine zavije u Brusi, umro 1150/1737—38, a drugi je živio krajem XVIII i početkom XIX stoljeća. Vid.: Š. Sami, *Qāmūs al-aclām*, V, s. 3226.

56. U X/XVI stoljeću su živjela dva pjesnika sa ovim pseudonimom. Vid.: Š. Sami, *Qāmūs al-aclām*, III, s. 2299.

57. Šabanović, *Književnost . . .*, str. 496—499.

58. Š. Sami, *Qāmūs al-aclām*, III, s. 2247.

59. Ova dva pjesnika nismo mogli identifikovati.

60. Š. Sami, *Qāmūs al-aclām*, III, s. 1993.

61. Isto, VI, s. 4723.

- L. 54a — Pjesma pjesnika Ulvija⁶² ('Ulwī) — 10 bejtova, u kojoj su prvi, četvrti, sedmi i deseti stih isti.
- L. 54b—55b — Prazni.
- L. 56a — 'Arz-i tevlīyet — uzorak za pisanje podneska o postavljanju mutevelije (upravitelja vakufa), datiran 1212/1797. godine;
- Drugi uzorak za pisanje podneska za postavljanje na dužnost mutevelije koji se odnosi na Mostar i datiran je također 1212/1797. godine, a potpisao ga je mostarski kadija Salih.
- L. 56b — Uzorci tekstova za ovjeru dokumenata.
- L. 57a — Izvod iz glose na Bajdavijin komentar Kur'ana.
- L. 57b—58a — Fragment iz nekog tursko-sirjačkog rječnika.
- L. 58b — Sinonimi za pojam »lav« u arapskom jeziku.
- L. 58b—59a — Kratki izvodi i objašnjenja nekih stilističkih pojmoveva uzetih iz raznih izvora, koje je koristio Šejh Jujo, kako je to na nekoliko mesta navedeno.
- L. 59b — Bilješka o smrti prepisivačevog stričevića Ibrahima 1211/1797. i bilješka o rođenju unuka Ahmeda iz iste godine.
- L. 60a—61a — Prazni.
- L. 61b—62a — *Wasiyyetname suretidir* — uzorak za sastavljanje oporuke iz 1211/1796-7. godine.
- L. 62b — Prazan.
- L. 63a—66b — *Mostāri merhüm Derwiş efendinin şehrengizidir. Dibā-ğasının ewweli dâyi'olmağla bundan tahrîre suru' olundu* — Ovako je naslovljen poznati »Şehrengiz« što ga je pjesnik Derviš Zagrić Mostarac ispjеваво о Mostaru i njegovim stanovnicima 1040/1630-31, kako je navedено u kronogramu na kraju pjesme.⁶³
- L. 66b — Gazel Derviš-paše Bajezidagića (5 bejtova);
- *Gufte-i Nesîmî*⁶⁴ (5 bejtova);
- Dva pojedinačna bejta nepoznatih autora.
- L. 67a—b — *Qudsî Çengi-zade Zeynil efendi Mostârda birkaç aḥbâb kesb ediüp gittikte bunu demîstîr* — pjesma (42 bejta) koju je pjesnik Kudsi uputio prijateljima u Mostar.⁶⁵
- L. 67b — *Gufte-i merhüm Diyâ'i čelebi el-Mostârî* — pjesma (27 bejtova) mostarskog pjesnika Zijaija;⁶⁶

62. Četiri osmanska pjesnika iz X/XVI stoljeća imala su pseudonim 'Ulwī, od kojih su dvojica iz Istanbula a dvojica iz Bruse. Š. Sami, *Qāmūs al-ā'lām*, IV, s. 3174—3175.

63. Šabanović, *Književnost . . .*, str. 260—262. O Şehrengizu vidjeti više u radu: L. Hadžiosmanović — S. Trako, »Şehrengiz Adli Čelebija o Mostaru« *POF* 35, str. 91—105.

64. Š. Sami, *Qāmūs al-ā'lām*, VI, s. 4576.

65. Šabanović, *Književnost . . .*, str. 493—495.

66. Isto, str. 72—76.

- L. 68a — Dva pojedinačna bejta bez oznake autora.
 — *Gazel (5 bejtova) pjesnika Azmija ('Azmī)*,⁶⁷
 — *Gazel-i Derwiš-paša el-Mostāri* (7 bejtova);
 — *Gazel* pjesnika Hajalija (5 bejtova).
- L. 68a—b — *Gazel* pjesnika Munirija (*Munīrī*)⁶⁸ — 7 bejtova.
- L. 68b — *Gazel* pjesnika Haletija (*Hālatī*)⁶⁹ — 7 bejtova;
 — *Gazel* nepoznatog autora (8 bejtova);
 — Dva bejta nepoznatog autora.
- L. 69a — *Gufte-i Mā'ilī el-Mostāri* (5 bejtova);
 — *Gufte-i Ḥilmī el-Mostāri* (10 bejtova).
- L. 69b — *Gufte-i Bāqī* (5 bejtova);
 — *Nāzire-i Ḥilmī el-Mostāri* — paralela na gornji Bakijev gazel (5 bejtova);
 — *Gazel* nepoznatog autora (5 bejtova);
 — *Gufte-i Ṣūfi*⁷⁰ — gazel pjesnika Sufija (6 bejtova).
- L. 70a—b — *Gufte-i Diyā'i čelebi el-Mostāri* (30 bejtova).⁷¹
- L. 70b — Dva bejta nepoznatog autora;
 — *Gufte-i Nesīmī* (6 bejtova);
 — *Gufte-i Surūrī*⁷² (5 bejtova);
 — Dva bejta nepoznatog autora.
- L. 71a — Dva gazela nepoznatih autora (oba po 6 bejtova);
 — *Gazel* pjesnika Tigija (*Tīgī*)⁷³ (7 bejtova);
 — Jedan bejt nepoznatog autora.
- L. 71b — *Gufte-i Diyā'i* (5 bejtova);
 — Jedan stih pjesnika Imru ul-Kajsa;
 — Tri pojedinačna bejta nepoznatih autora;
 — Tri bejta nepoznatog autora.
- L. 72a — *Gufte-i Bihištī*⁷⁴ (5 bejtova);
 — *Gufte-i Fuḍūlī* (5 bejtova);
 — *Gufte-i Čalālī*⁷⁵ (5 bejtova);
 — *Gufte-i Balīgī*⁷⁶ (5 bejtova).

67. U X/XVI stoljeću dva pjesnika su pisala pod ovim pseudonimom, jedan je rodom iz Prištine, a drugi iz Istanbula. Vid.: Š. Sami, *Qāmūs al-ā'lām*, VI, s. 3149.

68. Šabanović, *Književnost . . .*, str. 193—201.

69. Tri pjesnika iz XI/XVII stoljeća nosila su ovo ime. Vid.: Š. Sami, *Qāmūs al-ā'lām*, III, s. 1916.

70. Ovog pjesnika nismo mogli identifikovati.

71. Istu pjesmu našli smo još u jednom rukopisu u Orijentalnom institutu. Vid.: Lejla Gazić, »Travnička medžmua« POF XXVIII—XXIX, Sarajevo, 1980, str. 169—185.

72. Š. Sami, *Qāmūs al-ā'lām*, IV, s. 2558.

73. Isto, III, s. 1721.

74. Dva osmanska pjesnika stvarala su pod ovim pseudonimom; jedan u XV, a jedan u XVI stoljeću. Vid.: Š. Sami, *Qāmūs al-ā'lām*, II, s. 1419.

75. Isto, III, s. 1827.

76. Isto, II, s. 1354.

- L. 72b — *Gufte-i Bāqī* — četiri gazela pod istim naslovom, svi po 5 bejtova.
- L. 73a — *Wālihi guftesidir*⁷⁷ (5 bejtova);
— *Lübinli mūnlā Ibrāhīm guftesidir* — kronogram (14 bejtova) o obnovi tvrđave u Stocu 1176/1762-63. godine.⁷⁸
- L. 73b — *Saraylı Ğürānī efendi guftesidir berāyi Istolçe* — kronogram o obnovi Stolačke tvrđave (7 bejtova) pjesnika Mehmeda Mejlijie;⁷⁹
— *Torun efendi guftesidir* — kronogram (6 bejtova) o obnovi Stolačke tvrđave;⁸⁰
— Tri stiha perzijskog pjesnika Feriduddina Attara.
— Prazan.
- L. 74a — Dva bejta sultana Sulejmmana Zakonodavca;
- L. 74b — Dva bejta pjesnika Kemal-paše-zade.
- I. 75a—b — Izvodi iz raznih djela na arapskom i turskom jeziku.
- L. 76a — *Gufte-i Nawī* (20 bejtova);⁸¹
— Četiri pojedinačna bejta pjesnika *Munīrī Ahmet efendi el-Mostāri*, kako je navedeno u naslovu, prvog bejta, a kod ostalih umjesto naslova stoji *wa lahu*.⁸²
- L. 76a—b — Kasida (23 bejta) od istog pjesnika, sa naznakom *Munīrī* umjesto naslova.
- L. 76b — Gazel pjesnika Adlije iz Mostara (7 bejtova);
— Gazel pjesnika Munirije (vjerovatno naprijed navedenog Mostarca) — 7 bejtova;
— Gazel pjesnika Derviša (vjerovatno Mostarca) — 7 bejtova.
- L. 77a — Kasida pjesnika Jahja (*Yahyā*)⁸³ — 49 bejtova.
- L. 77a—b — *Nazire-i Qanber çavuş*⁸⁴ — paralela pjesnika Kanber čauša na prethodnu kasidu (50 bejtova).

77. U X/XVI stoljeću živjela su tri osmanska pjesnika sa ovim pseudonimom. Vid.: Š. Sami, *Qāmūs al-īlām*, VI, s. 4671.

78. Prvi puta se susrećemo sa još jednim našim pjesnikom koji je pisao na turskom jeziku. Prema ovim stihovima možemo odrediti da je živio u XVIII stoljeću, da je bio iz Ljubinja i da mu je bilo ime Ibrahim. Ostalih podataka o ovom pjesniku za sada nemamo.

79. Šabanović, *Književnost*, . . . , str. 496—499.

80. O ovom pjesniku nemamo podataka, ali se prema kronogramu koji jeispjevalo o obnovi Stolačke tvrđave može pretpostaviti da je to domaći pjesnik koji je živio u XVIII stoljeću i pisao pod ovim imenom.

81. Š. Sami, *Qāmūs al-īlām*, VI, s. 4621.

82. Ovo je također jedan od naših pjesnika o kome se do sada nije znalo.

83. Ovdje može biti riječ o poznatom pjesniku i šehulislamu Jahja (muro 1052/1642) ili o nekom od naših pjesnika koji su stvarali pod ovim imenom. Vid.: Brusali Mehmed Tahir, *Osmanlı müellifleri*, II, s. 498; Šabanović, *Književnost* . . . , str. 666. i 667.

84. Ovog pjesnika nismo mogli identifikovati.

- L. 78a—b
- *Ḩalīmī Širwānīrāst ki meşrūh ūde* — ovako je naslovljena kasida na perzijskom jeziku (48 bejtova) koju je pjesnik Halimi Širvani⁸⁵ posvetio sultanu Sulejmanu Zakonodavcu. Na kraju kaside su navedene slijedeće njene specifičnosti:
  - cijela kasida je sastavljena od slova bez tačaka;
  - početna slova prvih 23 stihova, prema svojoj brojčanoj vrijednosti, daju 900. hidžretsку godinu, tj. godinu Sulejmanova rođenja;
  - početna slova dalnjih 25 stihova kaside daju 926. hidžretsku godinu, tj. godinu Sulejmanova dolaska na sultanski prijesto;
  - svaki prvi polustih (*mişrū'*) kaside u zbiru slova daje 900. godinu, a svaki drugi polustih 926. godinu;
  - početna slova kaside koja po svojoj brojčanoj vrijednosti daju 900. i 926. godinu tvore također jedan bejt (dakle 49. bejt kaside) koji se i formom i sadržajem potpuno uklapa u cjelinu kaside.
- L. 78b
- Tri datuma o rođenju u porodici sakupljača ove medžmue: rođenje sina Osmana 11. zul-hidždže 1186/5. marta 1773. godine; rođenje sina Muhameda 9. ševvala 1199/15. augusta 1785. i rođenje unuka Ahmeda 21. ramađana 1211/20. marta 1797. godine.
- L. 79a
- Gazel nepoznatog pjesnika naslovljen sa *Li wāhid*, sastavljen od pet strofa po četiri bejta;
  - Gazel pjesnika Faizija (*Fā'iḍī*)⁸⁶ — 5 bejtova;
  - Gazel pjesnika Kabulija (*Qabūlī*)⁸⁷ — 5 bejtova;
  - Gazel pjesnika Vejsija (*Waysī*)⁸⁸ — 5 bejtova.
- I. 79b
- Drugi gazel pjesnika Vejsija (5 bejtova);
  - Dva gazela nepoznatih pjesnika, oba po šest bejtova;
  - Tri gazela pjesnika Hukmija (*Hukmī*)⁸⁹ — prvi i treći po pet bejtova, a drugi sedam bejtova.
- L. 80a
- Četiri gazela pjesnika Hukmija — prvi pet bejtova, a slijedeća tri po sedam bejtova;
  - Gazel nepoznatog pjesnika (10 bejtova);
  - Dva bejta nepoznatog autora.
- L. 80b
- Pojedinačni stihovi perzijskog pjesnika Hafiza;
  - Tri stiha pjesnika Azmija;
  - *Gufte-i 'Ubeydī* (dva bejta);
  - *Gufte-i 'Adī čelebi* (5 bejtova);

85. Poznat je pjesnik Halimi iz Ktastamuna (Š. Sami, *Qāmūs al-ācīlām*, III, s. 1978—1979) i Halimi iz Amasije (Brusal Mehmed Tahir, *Osmanlı müellifleri*, I, s. 273). Ovaj Halimi je, kako je u naslovu navedeno, iz Širvana (Širwani) i živio je u doba sultana Sulejmana Zakonodavca (vl. 1520—1566).

86. O ovom pjesniku nemamo podataka.

87. U X/XVI stoljeću bila su dva osmanska pjesnika sa pseudonimom Qabuli Vid.: Š. Sami, *Qāmūs al-ācīlām*, V, s. 3599.

88. Isto, VI, s. 4713.

89. Šabanović, *Književnost...*, str. 206.

- L. 81a — *Nazire-i Yetimī* (5 bejtova).
- L. 81a — Izvodi iz komentara Kur'ana Kadi Bejdavija;
- L. 81a — Jedna fetva sarajevskog muftije hadži Muhameda.
- L. 81b — 82b — Kasida (68 bejtova) koju je spjeval pjesnik Vejsi.
- L. 83a — Gazel pjesnika Jahja (5 bejtova);
- L. 83a — *Gufte-i Mā'ilī el-Mostārī* (5 bejtova);
- L. 83a — Drugi gazel pjesnika Jahja (5 bejtova);
- L. 83a — Gazel pjesnika Tabibija (*Tābībī*)⁹⁰ — 5 bejtova.
- L. 83b — *Gufte-i Ḥayālī* (5 bejtova);
- L. 83b — Tri gazela pjesnika Jahja, sva tri pod naslovom *Gufte-i Yaḥyā* (dva po pet bejtova, a treći šest bejtova).
- L. 84a — Tri gazela pjesnika Jahja, sva tri pod naslovom *Gufte-i Yaḥyā* (sva tri po 5 bejtova);
- L. 84a — Gazel nepoznatog pjesnika (5 bejtova).
- L. 84a—b — Gazel pjesnika Ahmedija (*Aḥmadi*)⁹¹ — 5 bejtova.
- L. 84 b — *Gufte-i Nef'i*⁹² (5 bejtova);
- L. 84 b — *Nazire-i Rīdā'i*⁹³ (5 bejtova);
- L. 84 b — *Gufte-i 'Ulwi* (5 bejtova).
- L. 84b—85a — *Gufte-i Yaḥyā* (5 bejtova).
- L. 85a — *Gazel-i Diyā'i rāḥimahullāh* (5 bejtova);
- L. 85a — *Qaṣide-i Ḥušū'i berāyi Mehmed-paşa* — hvalospjev koji je pjesnik Hušū'i⁹⁴ispjeval povodom posjete Mehmed-paše⁹⁵ Novom Pazaru 1031/1622. godine, kako se vidi iz kronograma na kraju pjesme (6 bejtova);
- L. 85a — *Merhūm sultān Mehmedin guftesidir* (3 bejta);
- L. 85a — *Sultān Ġam guftesidir* (5 bejtova).
- L. 85b—86a — *Mostār kapudanı iken bin yüz yirmi dort senesinde tariq-i vefat eden el-ḥaḡg̃ Ahmed aganın vefatına Krpi Muṣṭafā aga söylediği tāriḥdir Mā'ilī el-Mostārī* — ovačko je naslovljen kronogram pjesnika Ma'ilija, o smrti mostarskog kapetana hadži Ahmed-age (Vučjakovića)

90. Š. Sami, *Qāmūs al-āclām*, IV, s. 2997.

91. Pod ovim pseudonimom je poznat jedino stari osmanski pjesnik, iz vremena sultana Bajezida I (vl. 1389—1402), autor poeme *İskendernama* posvećene Bajezidovom sinu Sulejmanu. Vid.: Š. Sami, *Qāmūs al-āclām*, I, s. 800. Ne možemo reći da li je ovdje riječ o ovom ili nekom kasnijem pjesniku sa istim pseudonimom.

92. O nefciju, umro 1635. vid.: Alessio Bombaci, *Histoire de la littérature turque*, p. 313.

93. Bila su dva osmanska pjesnika sa pseudonimom Rida'i, ali su oba starija od pjesnika Nefcija, pa se ne može reći koji je ovaj pjesnik sa tim imenom. Vid.: Š. Sami, *Qāmūs al-āclām*, III, s. 2286.

94. Šabanović, *Književnost . . .*, str. 207.

95. Ne može se sa sigurnošću reći kojem Mehmed—paši je pjesma namijenjena. S obzirom na vrijeme, to bi mogao biti Gurdži Mehmed—paša koji je jedno vrijeme bio beogradski muhafiz. Vid.: Š. Sami, *Qāmūs al-āclām*, VI, s. 4197.

koji je umro na putu na hodočašće 1124/1712. godine (32 bejta).

- L. 86a—b — *Tārih-i vefāt-i ‘allāme-i Rūm mevlānā Yūyī Muṣṭafa efe-nđi el-me’ dūn bil-iftā li tilmidihi el-haqīr Ibrāhīm ibn Ismā‘il el-Mostārī* — pod ovim naslovom je ispisan kronogram o smrti Šejh Juje 1119/1707. godine (20 bejtova) čiji je autor njegov učenik Ibrahim Opijač⁹⁶.
- I. 86 b — *Tārih-i dīger li tilmidihi el-faqīr Ibrāhīm ibn Ismā‘il el-Mostārī* — drugi kronogram o smrti Šejh Juje od istog autora (3 bejta);
- *Tārihi tālit li tilmidihi el-faqīr* — treći kronogram od istog autora, sastoji se od samo jedne rečenice;
- *A’raf al-urafā’ Krpi zade Muṣṭafa aga menzil-i bi hemiṭāyi temelluk ve ištira edüp teşrif-i sukna ettiķete tehnīye-i qudūm ve duḥūluna Ḥilmī dediğī tārihdir* — kronogram (10 bejtova) u povodu dobrodošlice Mustafa agi Krpi koji je kupio divnu kuću u Mostaru i tu se doselio. Tim povodom mu je pjesnik Hilmi ispjевao ovu pjesmu čiji kronostih daje broj 1113 i kome treba dodati dva, kako se u pjesmi kaže, pa se dobije 1115/1703.4. godina.
- L. 87a — *Selīm efendinin mevtine Ḥilmī ettiği tārihdir* — kronogram (4 bejta) o smrti nekog Selim-efendije 1115/1703. godine koji je također spjevalo pjesnik Hilmi;
- *Gazel* (10 bejtova) od navedenog pjesnika Hilmije;
- *Hāniqāha Ḥulqī dediğī tārihdir*⁹⁷ — kronogram (3 bejta) o dovršenju hanikaha koji je podigao Ismail — efendija 1079/1668. godine.
- *El-hāżg Muḥammad efendi buyurduğu tārihdir*⁹⁸ — kronogram od jednog bejta koji daje 1113/1701. godinu. Nismo uspjeli shvatiti šta je bio povod za pisanje ovog kronograma.
- *Gazel* pjesnika Hilmije Mostarca (5 bejtova).
- L. 87b — *Gazel* pjesnika Hilmije Mostarca (5 bejtova) ispjevan u povodu stupanja na prijesto sultana Ahmeda III, 1115/1703. godine. Nakon pjesme dodata su još dva bejta sa istom tematikom.
- Još jedan *gazel* pjesnika Hilmije Mostarca (5 bejtova);

96. Šabanović, Književnost..., str. 439—445.

97. Ovog mostarskog pjesnika ne spominje nijedan od istraživača književnog stvaralaštva naših autora na orijentalnim jezicima. Šabanović *Književnost...*, str. 660) navodi pjesnika *Ḥulcī* iz Mostara, a Mušić (»Mostar u turskoj pjesmi iz XVII stoljeća«, POF XIV—XV, str. 85) pretpostavlja daje riječ o pjesniku Husamiju koji je pisao pod oba imena. Za sada ne možemo prihvatiti ni jednu od ove dvije pretpostavke niti reći o kojem pjesniku je riječ.

98. Ovog autora nismo mogli identifikovati.

- *Nazire-i Mā'ili el-Mostāri* — Mailijina paralela na prethodni Hilmijin gazel.
- Gazel pjesnika Vefajija (*Wafā'i*)⁹⁹ — 5 bejtova.
- L. 88a — *Gufte-i Derwiš-paša el-Mostāri der medhi Mostār* — poznata kasida koju je Derviš paša Bajezidagić ispjevao u slavu Mostara (9 bejtova)¹⁰⁰;
- *Nazire-i el-hāgḡ Derwiš efendi el-Mostāri* — paralela koju je na Derviš-pašinu kasidu ispjevao Derviš Žagrić Mostarac.¹⁰¹
- I. 88a—b — *Der medhi qan̄are-i Mostār we medhi quwwet we qudreti Ali Osmān li Meğāzi el-Mostāri* — kasida o mostarskom mostu (17 bejtova), čiji je autor mostarski pjesnik Medžazi¹⁰².
- L. 88b — *Gufte-i hağı Derwiš efendi el-Mostāri der medhi Sarāy* (7 bejtova)¹⁰³.
- I. 88b—89a — *Nazire-i Selmān Sarayli* — paralela sarajevskog pjesnika Selmana¹⁰⁴ na prethodnu pjesmu Derviša Žaglića (8 bejtova).
- L. 89a — *Nazire-i Meğāzi el-Mostāri* — paralela mostarskog pjesnika Medžazija na navedeni gazel (7 bejtova).¹⁰⁵
- L. 89a—b — *Tārih-i ta'mir-i tekke-i qaynaq der Blāgāy li šeyh Wā'iz 'Ali el-mufti el-Mostāri* — kronogram (37 bejtova) o popravci tekije na vrelu Bune u Blagaju, koji je ispjevao Vaiz Ali efendija¹⁰⁶, mostarski muftija i šejh, kako je u naslovu istaknuto. Kronogram daje godinu 1126/1714.

99. Ovaj pseudonim nosilo je više perzijskih pjesnika, od kojih je najpoznatiji umro 940/1533—34. Vid.: Š. Sami, *Qāmūs al-āclām*, VI, s. 4688. Pretpostavljamo da je ovo ipak neki pjesnik iz kasnijeg vremena sa istim pseudonimom.

100. Tekst pjesme i prevod objavljeni su u radu: O. Mušić, *Mostar u turskoj pjesmi iz XVII vijekā*, POF XIV—XV, str. 74—76.

101. I ova pjesma i njen prevod objavljeni su u istom radu, str. 76—78.

102. Isto, str. 81—84.

103. Objavljeno u radu: O. Mušić, *Dvije turske pjesme o Sarajevu* Glasnik VIS br. 10—12, 1962, str. 362—368.

104. Isto, str. 366—367. Mušić je ime ovog pjesnika pročitao kao Sulejman, iako je u rukopisu i u naslovu, i u posljednjem bejtu sasvim jasno napisano Selman. Ne možemo sa sigurnošću reći koji je to sarajevski pjesnik, iako Šabanović (*Književnost...* str. 713) navodi pjesnika Turabi—zade Selmana za koga kaže da je rodom iz Sarajeva i da je bio živ 1019/1610. godine. U jednoj rukopisnoj medžmui našli smo gazel pjesnika Selmana Čelebića, sina Turabija Travničanina (Vid. Lejla Gazić, *Travnička medžmua*, POF XXVIII—XXIX, str. 181).

105. Isto, str. 367—368.

106. Šabanović, *Književnost . . .*, str. 706.

- L. 89b—90a — *Bin sekzen iki tārihinde Mostār Kurd oğlu Mehmed nām pehliwān gelüp qulleteyn ma beyninde resen qurup Mostārī Ḥulqī söylediği ebyātdır* — pjesma (15 bejtova) mostarskog pjesnika Hulkije o nastupu pehlivana Mehmeda Kurdoglu na konopcu razapetom između dvije kule na mostu, 1082/1671-72. godine.¹⁰⁷
- L. 90a—b — *Bin sekzen sekiz tārihinde safer-ulhayerde Ahmet nām pehliwān Mostāra gelüp qulleteyn arasına resen kurup geçmişgüne Ḥulqī nazmidir* — druga pjesma istog autora (18 bejtova) o nastupu pehlivana Ahmeda, mjeseca safera 1088/april 1677. godine.¹⁰⁸
- L. 90b — *Māh-i muharrem Mostāra Šāhin nām pehliwān gelüp qulleteyn arasında resen kurup geçmiş anın haqqında Mostārī Čatrnā Huseyn efendi el-wā'iz bū ebyāti söyleniştir* — još jedna pjesma sa istom tematikom (19 bejtova) u kojoj je pehlivan Šahin, a mjesec dolaska muharrem 1080/juni 1669. (godina je navedena u 9. stihu). Autor ove pjesme je mostarski pjesnik Husejn Čatrunga, sa pseudonimom Husami¹⁰⁹.
- L. 91a — Nekoliko hadisa uzetih iz različitih zbirki.
- L. 91b — Prazan.

Na unutarnoj strani posljednje korice također je ispisano nekoliko hadisa.

R. 4288

Medžmua ima 166 listova formata 21 x 13 cm, bez originalne folijacije. Uvezana je u kožni povez, ali je u poluprošutom stanju. Papir je bijel, negdje potpuno požutio, tanak. Medžmua je pisana raznim vrstama pisma i od različitih prepisivača, sa različitim dimenzijama teksta. Mastilo je crno, u pojedinim istaknutijim riječima ili nekim naslovima crveno, a neke riječi su nadvućene crvenim mastilom. Medžmua je nepotpuna, ali se ne može ustanoviti koliko joj listova nedostaje i na kojim mjestima, jer samo na nekim listovima ima kustode.

Medžmua je pripadala mostarskom muftiji Ahmed—efendiji¹¹⁰ čiji se potpis u vidu tugre nalazi na l. 10b, a to je navedeno i u bilješci njenog kasnijeg vlasnika, kako će se vidjeti u opisu samog rukopisa.

107. Tekst pjesme i prevod objavljeni su u radu: O. Mušić, »Mostar u turskoj pjesmi iz XVII vijeka«, POF XIV—XV, str. 88—91.

108. Isto, str. 91—94.

109. Isto, str. 85—88. Mušić smatra da je autor sve tri pjesme isti, a da zbog stope u metru mijenja pseudonim (Vid. nav. rad, str. 85)

110. Vid. Šabanović, *Književnost...*, str. 481—483.

Na unutarnjoj strani prve korice je bilješka u kojoj je navedeno da je ova medžmua došla u vlasništvo Mustafe sina Salihova Naimije (*Muṣṭafā b. Ṣāliḥ en-Nā’imī*) prilikom raspodjele ostavine poslije smrti mostarskog muftije Ahmed—efendije, sa pečatom vlasnika, te kraće bilješke i ivodi iz djela *Ḥayāt al-hayawān* i drugih djela.

Na unutarnjoj strani posljednje korice dva kratka izvoda iz Šejh Jujinog djela *Miftāḥ al-ḥuṣūl li Mir’at al-uṣūl fī ḥarḥ Mirqāt al-wusūl*,¹¹¹ izvod iz djela *Ḥayāt al-hayawān*, arapska abeceda po »ebğed« sistemu sa označom brojčane vrijednosti svakog slova, te nekoliko kronograma: osvojenje Bosne 867/1463; osvojenje Hercegovine 868/1464; zauzeće tvrđave Klis 1004/1595—96; osvojenje tvrđave Kandije 1080/1669—70; zauzeće Moreje 1128/1716; smrt Ali—paše, osvajača Moreje, iste godine (1128/1716); gradnja tvrđave Mostar 1108/1696—97; smrt Ali—efendije, muftije Blagaja 1164/1711. godine.

- L. 1a
  - Dva izvoda iz nekih djela koji govore o značenju pojma »eğel»;
  - Tri kronograma pjesnika Ma'ilije o smrti Kunarica (?) Salih—efendije, 1147/1734—35;
  - Bilješka o obnovi česme u dvorištu džamije u hadži Hasanovoj mahali (u Mostaru) od strane Aškar hadži—Mehmeda, kao i o obnovi česme kod Ćurića mesdžida uz dovođenje vode »tomrucima«, što je završeno mjeseca safera 1183/6. 6. — 4. 7. 1769.
- L. 1b—2b
  - *Risāla fi bayān ḥurūg al-Māhdī* — rasprava na arapskom jeziku kojoj je u tekstu naveden naslov *Talḥīs al-bayān fi ‘alāmāt Mahdī ābir az-zamān*¹¹². Sadrži četiri odsjeka (faṣl). Na kraju nedostaje dio teksta.
- L. 3a
- L. 3b
  - Kratki izvodi iz različitih djela;
  - Izvodi iz Šejh Jujinog djela *Miftāḥ al-ḥuṣūl li Mir’at al-uṣūl fī ḥarḥ Mirqāt al-wusūl*;
  - Bilješka o učenju pojedinih »dova« u određene dane;
  - Bilješka o smrti Isa—efendije Užičanina, ramazana 1167/22. 6. — 21. 7. 1754.
- L. 4a
  - Kratki izvodi iz različitih djela;
  - Bilješke o smrti nekoliko osoba iz Mostara: Milavi—zade (Milavić) Mustafa efendija, pogubljen u srijedu 17. ramazana 1174/22. 4. 1761. u zoru; Zejnulabidin Kapudan—aga, umro 1176/1762—63; Hadži Jusuf, umro 20. džumaza II 1178/15. 12. 1764; Osman—beg Vučjaković, umro 5. (noći) zilhidždže 1185/9. 3. 1772; Metil—zade (Metilj i Metiljević) Munla Salih, ubijen u Čapljini 20. ševala 1185/26. 1. 1772; Mahmud—aga, punac pisca bilješke, umro 28. safera 1185/12. 6. 1771; Sudlu Aš—zade (Sutlijaš) Ali—beg, umro 13. redžepa 1186/10. 10. 1772; Milavi—zade (Milavić) Ali—efendija, brat pisca bilješke, umro 24. redžepa 1220/19. 10. 1805. (ova bilješka je naknadno upisana).

111. Isto, str. 398—399.

112. Ahlwardt, II, S. 659.

- L. 4b — Kratki izvodi iz različitih djela i datumi nekih događaja iz osmanske istorije.
- L. 5a — Bilješke o svojstvima ljudi rođenih pod određenim astrološkim znakom.
- L. 5b—7b — Prevod pojedinih arapskih izreka na turski jezik, od nepoznatog autora. Svaka izreka prevedena je sa dva stiha. Na kraju teksta je godina 1116/1704.
- L. 7b—8a — Popis zaostavštine koja je nakon smrti Sinan—paše pripadala sultanu. Između ostalih vrijednih predmeta spominje se i šahovska tabla ukrašena draguljima od neprocjenjive vrijednosti.
- L. 8a — Šest kronograma, označenih samo godinom: pisanje djela *Tefsîr-i Qâdi* (*Baödâwî*) 691/1292; godina smrti Zijajje Mostarca 993/1585; borba sultana Bajezida sa sultanom Selimom 967/1559 (!?); osvojenje Beograda od strane sultana Selima u mjesecu ramazanu 922/28. 9. — 27. 10. 1516; godina smrti Kemal—paša — zade 939/1532—33; godina smrti Kešfi Ali—efendije, mostarskog muftije 1075/1664—65.
- L. 8b — *Mostâr köprüsünün târih(i)dir* — kronogram nepoznatog autora o gradnji mostarskog mosta (3 bejta) 973/1566—67;
- *Bu dañi Mostâr köprüsüne târihdir* — drugi kronogram nepoznatog autora o gradnji istog mosta (2 bejta)¹¹³;
- Nekoliko Muhamedovih izreka (hadisa).
- L. 9a — Bilješka o Hadždžadžu iz dinastije Omejevića;¹¹⁴
- Izvod iz djela *Šârîf Ŝîrat al-islâm* od Ibn Sayyid ‘Ali o molitvi »salat al-istihâra»;
- I. 9b — Dvije bilješke o istoj molitvi.
- Bilješka sa oznakom godine 1185/1771. u kojoj se kaže da su Abdulkemal-oglu Omer-paša i bašeskija 45. džamata Zulfikar-aga razvili dobrovoljački barjak za odlazak na vojnu u Vidin;
- Bilješka o odlasku šejh—hadži—Ahmeda sa nekoliko učenika u pomoć vidinskom muhafizu Muhsin—zade Mehmed—paši 5. rebia I 1185/18. 6. 1771;
- Bilješka o povratku navedenog šejh—Ahmeda i drugova u Mostar 29. ramazana 1185/5. 1. 1772;
- L. 10a — Prevod »Qunut—dove« na turski jezik.
- L. 10b — Kratki izvodi iz više djela na arapskom jeziku.
Na dnu stranice u vidu tugre ispisan potpis mostarskog muftije Ahmed—efendije.
- L. 11a — Četiri bilješke o prikupljanju vojske iz Bosne za odlazak u Rusiju, iz 1182/1768—69;

113. Ova kronograma objavljena su u radu: O. Mušić, »Mostar u turskoj pjesmi iz XVII vijeka«, POF XIV—XV, str. 94—95.

114. Š. Sami, *Qâmûs al-âclâm*, III, s. 1929.

- Bilješka o odlasku bosanskog valije Silahdar—Mehmed —paše iz Travnika u Istanbul 11. šabana 1184/1. 12. 1770, po naređenju Porte;
- Bilješka o odlasku jednog odreda vojske iz Mostara 2. muharrema 1185/17. 4. 1771. na čelu sa Dumnak—zade Mustafa—agom i pod komandom stolačkog kapetana Zulfikar—bega.
- L. 11b — Tri datuma iz osmanske istorije: ustoličenje sultana Mustafe (III) 1170/1756—57; rođenje princeze Hibetullah 1172/1758—59. i rođenje sultana Selima (III) 1175/1761—62.
- L. 12a—b — Uzorci za pisanje završne rečenice u kadijskim dokumentima.
- L. 13a—b — Lični opis vjerovjesnika Muhameda i druge bilješke eshatološke prirode.
- L. 14a—15a — Opis putovanja na hodočašće u Meku (66 bejtova) koje je na turskom jeziku opisao pjesnik Sulhi (*Sülhi*). Prepisao Ahmed el—Mostari 1116/1704.
- L. 15a—16a — Izvodi iz raznih djela na arapskom i turskom jeziku i razne bilješke.
- L. 16b — Kratki spis o nekim obredoslovnim pitanjima i odgovori mostarskog muftije Mustafe na ta pitanja.
- L. 17a—18a — Izvodi iz raznih djela na arapskom jeziku.
- L. 18b — Popis djela koja je, kako se iz samog teksta vidi, napisao Šejh Jujo, iako to ovdje nije navedeno. Popis sadrži 26 djela.¹¹⁵
- L. 19a—20a — Izvodi iz raznih djela sa navodom djela odakle je citat uzet ili sa imenom autora. Jedan je citat iz nekog djela čiji je autor *Mahmûd efendi el—Mostâri*, a jedan je autora Mustafe Jusufa el—Mostari (Šejh—Jujo).
- L. 20b — Tajanstvena značenja arapskih slova u tumačenju snova i proricanju sudbine.
- L. 21a — Izvodi iz djela *Hulâṣat al-fâtiwâ* čiji je autor *Tâhir b. Ahmad b. 'Abd ar-Râṣîd al-Buhârî*¹¹⁶
- L. 21b—22b — *Manâqib Abî Hanîfa* — rasprava koja se pripisuje Abu al—Qasim al—Qušayri—ju čije je ime navedeno na kraju teksta¹¹⁷. Prepis iz 1119/1707.
- L. 22b—23a — Kratki izvodi iz različitih pravnih djela među kojima su dva izvoda iz djela *Sîrâg al—muṣallî* čiji je autor mostarski muftija Ahmed efendija.
- L. 23b—24a — *Târîh—i wefât—i 'allâme-i Rûm mewlânâ muftî Mustâfâ efendi el—merhûm li muharrirîhi el—fâgîr Ibrâhîm b. Ismâ'il* — kronogram smrti Šejh—Juje koji je u 22 bejta na turskom jeziku ispjevalo njegov učenik

115. Upor. Šabanović, *Književnost...*, str. 398—410.

116. Vid. Kasim Dobrača, *Katalog arapskih, turskih i perzijskih rukopisa*, Svezak drugi, Sarajevo, 1979, str. 712.

117.. Ahlwardt, VII, S. 783.

- Ibrahim Opijač. Kronogram je izrečen u 20. stihu i daje godinu 1119/1707;
- *Tārīḥ-i dīger li muḥarririhi el-fa qīr Ibrāhīm el-haqīr*
— drugi kronogram o smrti Šejh—Juje od istog autora, ispjevan u tri bejta na arapskom jeziku;
  - *Tārīḥ-i tālit li muḥarririhi* — treći kronogram od istog autora, izrečen u jednoj rečenici. (Ova tri kronograma zabilježena su i u rukopisu br. 4287, l. 86a—b).
- L. 24a—26a
- Izvodi iz raznih djela i četiri fetve mostarskog muftije Mustafe.
- L. 26b—28a
- Nepovezani dijelovi raznih tekstova (prosuti listovi, pa nedostaje dio teksta).
- L. 28b
- *Tārīḥ-i wefāt-i 'allāme-i Rūm muftī Muṣṭafā efendi el-merhūm li muḥarririhi el-faqīr Muḥammed Bistrīgi bi medine-i Sarāy* — kronogram smrti Šejh—Juje koji je u sedam bejtova ispjevao Muhammed Bistrigi iz Sarajeva.¹¹⁸ Oba polustiha u posljednjem bejtu daju godinu smrti Šejh—Juje 1119/1707.
- L. 29a—30b
- Izvodi iz zbirki fetvi i drugih pravnih djela.
- L. 31a
- Kratki izvodi iz raznih djela;
  - *Tārīḥ-i ta'mīr-i çeşmehā-i Mostār* — kronogram (7 bejtova) o popravci česama u Mostaru 1113/1701—2.¹¹⁹
- L. 31b
- Pojedinačni stihovi na arapskom i perzijskom jeziku.
- L. 32a
- Izvodi iz djela *Tanbih al-gāfilin*.
- L. 32b—33a
- Fetve sarajevskog muftije Sinana i mostarskih muftija Hasana i Alije.
- L. 33b—36a
- *Hikāyā aš-ṣayḥ al-ārif Abī Yazīd al-Bistāmī* — priča o Baježidu Bistamiju (VIII—IX vijek) — nepotpuna, jer između L. 34. i 35. nedostaje dio teksta.
- L. 36b—37a
- Komentar jednog ajeta iz sure 'Amme.
- L. 37b
- Četiri fetve raznih autora, od kojih je jedan sarajevskog kadije hadži—Sinana.
- L. 38a
- Jedna bilješka pravnog sadržaja ispod koje je navedeno 'Allāme el-Bosnewi, bez označe imena.
- L. 38b
- »Abḡad« sistem arapskih slova;
  - Bilješka o klasičnim filozofima Aristotelu, Al-Farabiju i Ibni Sinau.
- l. 39a
- Dva izvoda iz djela *Keššaf, Zamahšarijevog komentara Kur'ana*.
- L. 39b
- Kratki izvodi iz različitih djela.
- L. 40a
- *Ez mufredāt-i Ġamāli* — nekoliko pojedinačnih stihova pjesnika Džemalija;¹²⁰
  - Nekoliko mudrih izreka.

118. Ime ovog sarajevskog pjesnika prvi put srećemo.

119. Kronogram je objavljen u radu: O. Mušić, »Mostar u turskoj pjesmi iz XVII vijeka«, POF XIV—XV, str. 96—98.

120. Dva osmanska pjesnika imala su pseudonim Džemali, jedan je iz vremena sultana Mehmeda II i Baježida II, a drugi je Džemali Defterdar—zade. Vid. Š. Sami, *Qāmūs al-āclām*, III, s. 1833—1834.

- L. 40b — Biografski podaci o prvoj četvorici halifa uzeti iz djela *Nizām al-‘ulamā* Hasana Kafije Pruščaka.
- L. 41a — Neke jezičke bilješke, među njima dvije uzete iz rječnika *as-Šihāh*.
- L. 41b — Dvije bilješke o pozitivnim i negativnim ljudskim osobinama, čiji je autor neki ‘Isa b. cIsā.
- L. 42a—47b — Izvodi iz različitih djela iz oblasti jezika, među njima i jedan izvod iz nekog Šejh Jujinog djela (l. 43b).
- L. 48a — Uzorci pisama »ḥaṭṭ-i Ḥurmuzī« i »ḥaṭṭ-i Ča’fari«;
- Izvodi iz djela Šejh Juje.
- L. 48b—49b — Izvodi iz različitih djela, među njima neki iz djela Šejh Juje.
- L. 50a—52b — Izvodi iz različitih pravnih i moralističkih djela, na arapskom jeziku.
- L. 53a — *Tāriḥ-i, sā'at 1 mewlewī el-ḥāgg Suleymān efendī el-Mostārī* — kronogram o gradnji sahat-kule (5 bejtova) koji je ispjевao mostarski pjesnik Sulejman-efendi¹²¹, sa oznakom godine 1046/1636.¹²²
- L. 53b — Dva hadisa uzeta iz djela *Duṣr al-‘ābidīn*.
- L. 54a — Imena i neke osobine Muhamedovih drugova.
- L. 54b — *Mostār köprüsüniün tārihidir* — kronogram o gradnji mostarskog mosta 974/1566—67. (Isti je zabilježen na l. 8b u ovom rukopisu);
- Izvod iz putopisnog djela *Tuhfat al-‘ārifin* Šejha Mahmuda Bošnjaka (*Šayḥ Maḥmūd Bosnawī*)¹²³.
- L. 55a — Kratka bilješka o Hidru, na arapskom jeziku.
- L. 55b — Izvod iz djela *Manbā ‘al-ādāb*¹²⁴.
- L. 56a—59b — Izvodi iz različitih djela i raznih oblasti, na arapskom jeziku.
- L. 60a — Nekoliko stihova na turskom jeziku.
- L. 60b—64a — Izvodi iz različitih djela i raznih oblasti, na arapskom jeziku.
- L. 64b — Nekoliko izreka u obliku stiha čiji su autori *aš-Šāfi’ī*, *Ibn Sinā*, *Imru’ulQays*, *‘Alī i’ A'iša*.
- L. 65a — Fragment jezičke disputacije između vezira Jahja Bermekija i učenjaka Kisa’ija, na arapskom jeziku.
- L. 65b — Kratak izvod (5 redaka) iz kanun-name za Kliški sandžak, koji se odnosi na cijene žitarica, šire i resm-čift;
- Drugi fragment iz disputacije sa L. 65a.
- L. 66a — Četiri bejta Imama Šafi’ija;
- Nekoliko hadisa uzetih iz djela *Niṣāb al-ahyār*.

121. Mostarski pjesnik Sulejman do sada nije bio registrovan među pjesnicima iz XVII vijeka.

122. Upor.: Hivzija Hasandedić, *Spomenici kulture turskog doba u Mostaru*, Sarajevo, 1980, str. 147—149.

123. Šabanović, *Književnost . . .*, str. 707—798.

124. ḥaġi Ḥālīfa, Kāṣf al-żunūn, II, s. 1847.

- L. 66b — Nekoliko izreka i jedna zagonetka.
- L. 67a — *Gā'ibi efendi wezir-i a'żam Suleymān paşa ḥazretlerine gönderdüğü mektübun şüreti dir* — pismo šejha Gajbije upućeno velikom vezиру Sulejman—paši, sa potpisom Mustafa Gaibi¹²⁵.
- L. 67b — Prazan.
- L. 68a — Četiri stiha, bez oznake autora.
- L. 68b—69a — Prazni.
- L. 69b — Dva izvoda iz djela *Fetāwā-i bezzāzīyye*¹²⁶.
- L. 70a—b — List je poderan u onom dijelu u kome ima teksta.
- L. 71a — Uputstvo o određivanju prvog dana u mjesecu;
- Pjesma nepoznatog autora (6 bajtova), na arapskom jeziku.
- L. 71b — Izvodi iz raznih djela na arapskom jeziku.
- L. 72a — Izreke i stihovi na arapskom i turskom jeziku.
- L. 72b—75a — Izvodi iz različitih djela i raznih oblasti.
- L. 75b — Dva izvoda iz djela *Sir'at al-islām*;
- Nazivi za osam vrsta gozbe;
- Nazivi za pet vrsta uživanja i njihovo trajanje.
- L. 76a — Definicije za neke pojmove;
- Tri rimovane zagonetke čiji je autor Šejh Muhamed Bistrigi;
- Dvije zagonetke bez oznake autora.
- L. 76b—77a — Izvodi iz različitih djela i mudre izreke na arapskom jeziku.
- L. 77b—78a — Izvodi iz nekih djela iz oblasti tefsira.
- L. 78b—79a — *Waṣīyyet-i ḥwāġe 'Abd al-ḥāliq 'Ağdawāni ustād-i Qāḍī Bayḍāwī* — oporuka na perzijskom jeziku, sa prevodom na turski (na margini).
- L. 79b—80a — Izvodi iz djela *Muḥādarāt al-awā'il wa musāmarāt al-āwāhir*.¹²⁷
- L. 80b — Izvod iz djela *Tafsīru Lubāb*.
- L. 81a—b — Prazan.
- L. 82a—b — Izvodi iz djela *Muntāḥab al-muntāḥab*¹²⁸
- L. 83a—b — Izvodi iz nekih djela iz oblasti komentara Kur'ana (*tefsīr*).
- L. 84a — Prazan.
- L. 84b — Izvodi iz djela *Ḥāšiya Dede efendi*.
- L. 85a—87b — Izvodi iz djela *Muntāḥab al-muntāḥab*.
- L. 88a—b — Bilješka o pohodu velikog vezira, serdara Ahmed—paše Ćuprilića na otok Krit mjeseca zulhidže 1070/8. 8. — 5. 9. 1660. sa podacima o broju poginulih vojnika i utrošenoj ratnoj opremi.

125. Vid. ovdje u opisu medžmuae br. 4287 l. 33b.

126. K. Dobrača, *Katalog arapskih, turskih i perzijskih rukopisa*, Svezak drugi, str. 735.

127. Autor ovog djela je Ali Dede Bošnjak. Vid. Šabanović, *Književnost . . . , str. 96—101.*

128. Ahlwardt, IX, S. 46.

- L. 88b—89b — Izvodi iz različitih djela.
- L. 90b—91a — *Nemçe kıratlından vezir-i a'żam 'Alī-paşa həzretlerine gelen nāme şüreti dir* — prepis pisma koje je velikom veziru Damad Ali—paši uputio austrijski kralj 1128/1716. godine.
- L. 91b — Prazan.
- L. 92a — Fetve poznatih pravnika Abus-Sučuda i Ibn Kemal—paše;
- Kronogram (5 bejtova) o osvojenju Janoka u Mađarskoj, 1002/1593—94. od pjesnika Tigija.
- L. 92b—93b — Izvodi iz pravnih i tefsirskeh djela.
- L. 94a — Bilješka o vjerovanju i »nesretne« dane u mjesecu, u kojima ne treba poduzimati nikakve poslove, i popis takvih dana u svakom mjesecu;
- *Narodni kalendar sa navođenjem narodnih praznika i razmakom između pojedinih praznika.*
- L. 94b — Jedna izreka Lokmana Mudrog;
- Uputstvo šta i kada treba »učiti« za ispunjenje želje;
- Savjeti Aleksandra Velikog (23 savjeta) koje je on naučio od svog učitelja Aristotela.
- L. 95a—b — Fragment iz nekog djela na arapskom jeziku iz oblasti hadisa.
- L. 96a—b — Izvodi iz različitih djela na arapskom jeziku.
- L. 97a — Godine rođenja i smrti nekih značajnijih ličnosti iz arapske prošlosti.
- L. 97b—98a — Izvod iz djela *Gawāhir al-fiqh*.¹²⁹
- L. 98b — Prazan.
- L. 99a—109b — Kratki izvodi iz različitih djela i različitih oblasti, na arapskom jeziku.
- L. 109b — Rangiranje naučnika prema stepenu znanja.
- L. 110a — Dva munadžata (*munāğāt*) na perzijskom jeziku (po 2 bejta), bez oznake autora;
- Pjesma (5 bejtova) Imama Šaficija u pohvalu njegovog učitelja Abu—Hanife, na arapskom jeziku;
- Izvod iz djela *Al-'Ināya*¹³⁰.
- L. 110b—116a — Kratki izvodi iz različitih djela i različitih oblasti, na arapskom i turskom jeziku.
- L. 116b — Prazan.
- L. 117a — Izvodi iz raznih djela na arapskom jeziku.
- L. 117b—119a — *Şüret-i hâtti humâyûn* — prepis carskog fermana upućenog početkom mjeseca ševala 1150/22. — 31. 1. 1738. bosanskom valiji — veziru Ali—paši, drugim visokim vojnim i ostalim funkcionerima i čitavoj bosanskoj vojsci u kome se iskazuje priznanje za njihovu odbranu od neprijatelja i dodjeljuje im se 300 kesa akči za jačanje vojne spremnosti.

129. Isto, III, S. 282.

130. Isto, VI, S. 436.

- L. 119b — Prazan.
- L. 120a—121b — Kratki izvodi iz različitih djela i različitih oblasti.
- L. 122a — Dva bejta na turskom jeziku, bez oznake autora.
- L. 122b—123a — Uputstvo o vremenu i načinu učenja pojedinih doval i tekst tri dove koje se uče u određenim prilikama.
- L. 123b—124b — *Qānūn der beyān-i aḥwāl-i ṭapū* — Kanun-nama o nasljedivanju državnog zemljišnog posjeda. Temelji se na fermanima iz 975/1567—68, 1010/1602, 1012/1604. i 1013/1605. godine.
Na kraju nedostaje izvjestan dio teksta (vjerovatno veći, jer se tekst prekida nakon dijela drugog poglavlja).
- L. 125a — Izvod iz djela *Tuhfat al-ṣārifīn* Šejha Mahmuda Bošnjaka.
- L. 125b—127a — Kratki izvodi iz različitih djela.
- L. 127b—128b — Kratka rasprava nepoznatog autora o arapskim slovima i njihovom značenju u jeziku.
- L. 128b—129a — Fragment iz djela *Tanwīr āl-qulūb min ẓulmat ad-ḍu-nūb*.
- L. 129a — Izvod iz djela *Şakk-i Ibn Ḥāfiẓ* o pisanju znaka »hemze«, na turskom jeziku.
- L. 129b—131a — *‘Ilm-i kīmyā beyānīnda* — kratka rasprava o alkemiji iz djela *Tuhfat al-ṣārifīn* Šejha Mahmuda Bošnjaka.
- L. 131b — *Wa’żdan mukaddemce okunan du’ā dir* — dova na turskom jeziku koja se »uči« prije propovijedi u džamiji.
- L. 132a — *Wa’żdan sonra okunān du’ā dir* — dova koja se »uči« poslije propovijedi.
- L. 132b — Jedna dova.
- L. 133a—138a — Kratki izvodi iz djela *Ḥayāt al-ḥayawān*.
- L. 138b — *Hikāyet* — kratka priča iz djela *Gāmi’ al-mağālis*.
- L. 139a — Pjesma nepoznatog autora (9 bejtova) na turskom jeziku u kojoj autor moli Boga za pomoć islamskoj vojsci i dova na arapskom jeziku sličnog sadržaja.
- L. 139b — *Gülbend du’ā denilen bu dur* — dova na turskom jeziku koja se »uči« u određenim prilikama, ovdje povodom rođenja princa Selima (kasnije sultana Selima III).
- L. 140a — Dova za vojнике koji odlaze u borbu, na arapskom jeziku.
- L. 140b—141a — *Bin yüz yirmi dört senesinde Mostar kapudanı iken tariq-i ḥaġġ-i şerīfde wefāt eden Vuçyak zade el-ḥāġġ Ahmet wefātinā tāriħdir ḥālā Bosna mukabele-cisi Mostāri secādetli Krpi zade Muṣṭafā aganın guftesidir* — kronogram o smrti mostarskog kapetana hadži-Ahmeda—age Vučjakovića koji je umro na putu na hodočašće 1124/1712. godine (31 bejt)¹³¹.

131. Vid. ovdje u opisu medžmuae br. 4287, l. 85b—86a.

- L. 141a — *Laṭīfe* — pod ovim naslovom je bilješka o tome kako je sultan Mahmud sjedio u bašti sa izvjesnim Sevdajom (Sewda'i) kada je prošla mlada robinja koja je hramala. Tim povodom je sultan Mahmud izrekao jednu opasku u jednom bejtu, a Sevdai mu je odgovorio drugim bejtom.
- L. 141b—143a — *Risāla fi al-kayy* — rasprava nepoznatog autora o spašivanju rana, sa pravnog stanovišta, na arapskom jeziku, napisana, kako se navodi na kraju, 1121/1709. godine.
- L. 143a—144a — Dva fragmenta iz djela *Ḩayāt āl-hayawān*, jedan pod naslovom *Ḩikāya laṭīfa fi al-hayya*, koji govori o zmiji, a drugi pod naslovom *Fā'ida uḥrā*.
- L. 144b — Izvod iz djela *Miftāḥ al-ḥuṣūl li mir'āt al-uṣūl fi ṣāḥih mirqāt al-wuṣūl* Mustafe Ejubovića — Šejh Juje;
- Fetva Vaiz Alije, muftije Blagaja i Ljubinja;
  - Bilješka o pojavi kuge u Mostaru u mjesecu rebiu I 1144/septembar 1731.
- L. 145a — Fetva mostarskog muftije Mustafe;
- Kratki izvodi iz nekih pravnih djela, na arapskom jeziku.
- L. 145b—147a — Kratki izvodi iz različitih djela iz raznih oblasti.
- L. 147b—153b — Skraćeni prevod, sa arapskog na turski jezik, traktata o liječenju epidemija pomoći dova i zapisa. Autor traktata je nepoznat (u tekstu se navodi da je iz Buhare), a prevodilac je izvjesni 'Abdulganiyy.
- L. 154a—155a — Izvodi iz djela *Rāḥat al-arwāḥ*.
- L. 155b—156a — *Munāğāt-i Fewzī li ḥenāb-i kibriyā' ḡallat 'azmatuhu berāyi def'i tā'ün we webā*¹³² — oda Bogu radi spasa od kuge i sličnih poštasti. Pjesma ima 24 bejta, a svaki četvrti je refren.
- L. 156b—158b — Rasprava nepoznatog autora, o razlikama i nijansama u značenju sličnih pojmova u arapskom jeziku (napr. *raḥmān* i *raḥīm*, *ḥam̄d*, *šukr* i *tenā*, *magfirat* i *cafw*, *āl* i *ehl*, itd.).
- L. 158b — Kratka definicija *'ilm-i ḥaṭṭ*, prema poznatom arapskom gramatičaru Ibn Ḥāġibu, na turskom jeziku.
- L. 159a — *Haġġ du'ası̄ bu ḍur* — dova za put na hodačašće, na turskom jeziku;
- Pravila za pisanje slova »t« u arapskom jeziku, uzeta iz djela *Sakk Ibn Ḥāġib*.
- L. 159b—160a — *Munāğāt berayı iñhizām a'dā-i dīn* — obraćanje Bogu sa molbom za pobjedu islamske vojske. Autor ove pjesme na turskom jeziku nije poznat. Pjesma ima 26 bej-

132. Dva naša pjesnika nosila su ovq ime: Mehmed Fevzi iz Sarajeva (umro 1084/1673) i Poznatiji Fevzi Blagajac (umro oko 1160/1747). Vid. Šabanović, *Književnost . . .*, str. 338—339. i 449—452. Ne možemo reći koji od njih dvojice je autor ove pjesme.

- tova, a svaki četvrti polustih je refren. Pjesma je zapisana (a možda i ispjevana) početkom džumaza I 1182/13. — 22. 9. 1768.
- L. 160b—161a — *A'dā-i dīn ile, etnā-i muhārebe de okunan du'ā dir* — ratna dova na arapskom jeziku.
  - L. 161b—162a — Dova u stihovima za pobjedu islamske vojske (22 bejta), na turskom jeziku, bez oznake autora.
  - L. 162a — *Munāğāt-i diger* — dova u stihovima (5 bejtova), sa istom tematikom, na turskom jeziku;
  - *Munāğāt-i diger der berāyi inhizām-i a'dā-i dīn* — još jedna dova sa istom tematikom (5 bejtova), na turskom jeziku.
  - L. 162b — Dova u stihovima (14 bejtova), sa istom tematikom, na turskom jeziku.
  - L. 163a — *Der wasf-i qantare-i Mostār li Meğāzī el-merhūm* — opis mostarskog mosta od pjesnika Medžazija¹³³ (17 bejtova).
  - L. 163b—165a — *Al-mağlis as-sābi' aśar fi 'adami tāgāwuz āl-amrād wa al-ilal illā bi iḍnillāh ta'ālā* — sedamnaesti odsjek iz nekog medicinskog djela, o prelaznim bolestima. Na kraju je oznaka da tako стоји u djelu *Mağālis ar-Rūmī*.
  - L. 165a — *Tasmiyat al-qāḍi Bayḍāwī* — kratka pričica o tome kako je Bajdavi dobio svoj nadimak.
  - L. 165b—166b — Izvod iz djela *Fatāwā-i bariyyāt*. Na kraju стоји bilješka da je to nađeno u nekim spisima umrlog muf-tije Ahmed-efendije, bez oznake godine.
  - L. 166b — Bilješka iz 1186/1772. godine u kojoj se navodi da su se te godine u Bijelom Polju (Aq ova) kod nekog Hastaševića (Hastaš—zade) pčele rojile 34 dana prije Đurđevdana. U bilješci se također navodi da je njen zapisivač iste godine, 12 dana prije Đurđevdana, dobio rane trešnje od Mula—Ahmeda Šehovića (Šayhi—zade);
  - Bilješka koja je kasnije i drugom rukom pisana u kojoj se kaže da je u livanjskom kadiluku 1271/1854—55. godine zaklan neki izuzetno krupni vo.

x x x

Predstavljajući detaljno sadržaj dvije izuzetno bogate medžmue iz rukopisne zbirke Orijentalnog instituta u Sarajevu, željeli smo ukazati na obilje podataka koji se mogu naći u ovoj vrsti rukopisa. Medžmue, kao poseban vid stvaralaštva, ne mogu tematski ograničiti. One sadrže tekstove iz različitih oblasti, često na sva tri orijentalna jezika, bez određenog redoslijeda sakupljenog materijala, ali gotovo uvijek uz svoj književni, književno-istorijski ili čisto istorijski sadržaj daju dosta podataka iz svakodnevног života sredine u kojoj su nastale. Zbog toga njihova obrada predstavlja važan segment u izučavanju naše kulturne baštine na orijentalnim jezicima.

133. Vid. ovdje u opisu medžmue br. 4287, l. 88a—b.

DVIJE MOSTARSKE MEDŽMUE

Rezime

Među rukopisima od značaja za izučavanje kulturne istorije naših naroda treba svakako ubrojati i medžmue kao vrstu rukopisa čije bogatstvo i raznovrsnost sadržaja predstavljaju jedan od važnih izvora za identifikaciju domaćih autora koji su stvarali na orijentalnim jezicima. U medžmuama se često susreću prepisane pjesme mnogih naših već poznatih autora na tom polju, ali isto tako i pjesme ili pojedinačni stihovi nekih manje poznatih ili do sada nepoznatih stvaralaca.

U rukopisnoj zbirci Orijentalnog instituta, među многим drugim rukopisima, čuvaju se i dvije medžmue izuzetno bogate književnim, kulturološkim i istorijskim sadržajem. U njima se mogu naći imena i stihovi već poznatih mostarskih pjesnika na orijentalnim jezicima, ali i nekih autora čija imena ovdje prvi puta susrećemo. Među poznatima ćemo izdvojiti imena pjesnika Derviš—paše Bajezidagića, Ma'ilije, Adli—čelebije, Hilmije, Zija'ije, Hadži-Derviša Žagrića, Husamije, Ubéjdije, Kudsije, Medžazije, Ivrahima Opijača, te manje poznatih pjesnika Tabcije, Fazlige, Jetimije, Mujiće, Danišije i Sena'ije. Ovdje se prvi puta spominju i imena do sada nepoznatih pjesnika: Hulki iz Mostara, Muniri iz Mostara, Sulejman, također iz Mostara, Mula Ibrahim iz Ljubinja i Muhamed Bistrigi iz Sarajeva. Dalja obrada medžmua vjerovatno će omogućiti da se daju i drugi podaci o ovim autorima, a sigurno je da će se pojaviti još autora koji su stvarali na ovim jezicima, a o kojima do sada nismo imali podataka.

TWO MAGMŪCAS FROM MOSTAR**S u m m a r y**

Among the manuscripts significant in the study of our peoples' cultural history, are collections of manuscripts known as *mağmūcas*. These documents have such richness and variety that they represent one of the main sources for the identification of local authors who wrote in Oriental languages — Arabic, Turkish and Persian. *Mağmūcas* often contain poems copied from many of our already well-known poets as well as poems or separate lines by some lesser-known or so far unknown authors.

In the Oriental Institute's Collection of Manuscripts, among many other manuscripts, two *magmaūcas* of exceptional literary, cultural, and historical value are kept. Not only names and lines of already known Mostar poets in Oriental languages can be found in them, but also lines by some other authors whose names we found here for the first time. From among the well-known poets we have the following: Darwiš paša al-Mostāri (MS 4287-ff. 5b, 66b, 68a, 88a); Mā'ilī al-Mostāri — Muştafā Krpo-zade (MS 4287 — ff. 5b, 69a, 83a, 85b—86a, 87b, MS 4288 — ff. 1a, 140b—141a); cAdlī Čelebi al-Mostāri (MS 4287 — ff. 40a, 76b, 80b); Hilmī al-Mostāri (MS 4287 — ff. 39b, 69b, 86b, 87a, 87b); Diya'i al-Mostāri (MS 4287 — ff. b7b, 70a—b, 71b, 85a); Hağı Darwiš al-Mostāri (MS 4287 — ff. 40a, 41a, 41b, 63a—66b, 76b, 88a, 88b); Husāmī (MS 4287 — ff. 5a—b, 90b); cUbaydī (MS 4287 — ff. 41a, 80b); Qudsī (MS 4287 — ff. 67a—b); Mağāzī al-Mostāri (MS 4287 — ff. 88a—b, 89a, MS 4288 — f. 163a); Ibrāhīm bin Ismā'īl al-Mostāri (MS 4287 — ff. 86a—b, MS 4288 — ff. 23b—24a); from among the lesser-known poets we have the following: Tabcī (MS 4287 — f. 3a); Fađli (MS 4287 — f. 5a); Yatimī (MS 4287 — ff. 40a, 80b); Müyī (MS 4287 — f. 40a); Dānišī (MS 4287 — ff. 39b, 52a); Tanā'i (MS 4287 — ff. 40b, 41a—b). For the first time the names of so far unknown poets are mentioned here, e. g. Hulqī Mostāri (MS 4287 — ff. 87a, 89b—90a, 90a—b); Munīrī Ahmed efendi al-Mostāri (MS 4287 — ff. 76a—b); Sulaymān Mostāri (MS 4288 — f. 53a); Mula Ibrāhīm Lubinli (MS 4287 — f. 73a); Muhammed Bistrigi (MS 4288 — ff. 28b, 76a).

Further study of *mağmūcas* will probably provide more data on these authors and it is certain that names of more authors who wrote in these languages and have been unknown until now will emerge.